

Informe d'avaluació del programa *Agermanament
Comunitari Valencià*. Resum executiu.

Universitat de València

Equip d'investigació:

Jordi Giner Monfort

Carles X. Simó Noguera

Ana Sales Ten

Jorge Velasco Mengod

Alicia Bañuls Millet

Isis M. Sánchez Estellés

Carolina Juan Nadal

Laura García Herreros

Yasmina Lalmi Abderrahmane

Gener 2023

Resum Executiu

Descripció del programa

Agermanament Comunitari Valencià és un programa pilot de la *Vicepresidència i Conselleria d'Igualtat i Polítiques Inclusives de la Generalitat Valenciana* que es va desenvolupar entre el 5 d'octubre de 2020 i el 4 d'octubre de 2022. Es tracta d'un programa d'acollida de persones sirianes refugiades que han viscut un procés de reassentament des dels camps de refugiats al Líban. El programa pilot s'inspira en el model de Patrocini Comunitari que es va iniciar al Canadà als anys 70 i que ha estat impulsat per la *Global Refugee Sponsorship Initiative* (Iniciativa Global pel Patrocini Comunitari o GRSI) des de 2016. El programa pilot constitueix una contribució al Pacte Mundial sobre els Refugiats de 2018 (GCR en les seues sigles en anglès) ja que, seguint el model de la GRSI, facilita la protecció de les persones refugiades mitjançant un programa de Patrocini Comunitari. El seu desenvolupament a la Comunitat Valenciana es regula per un conveni signat el 8 de març de 2021 entre el *Ministerio de Inclusión, Seguridad Social y Migraciones*, la *Generalitat Valenciana*, a través de la *Vicepresidència i Conselleria d'Igualtat i Polítiques Inclusives*, l'Alt Comissionat de les Nacions Unides per als Refugiats a Espanya (ACNUR) i les entitats socials *Servicio Jesuita a Migrantes España*; *Cáritas Orihuela-Alicante*; *Cáritas Segorbe-Castellón*; i *Cáritas Valencia*. Mitjançant aquest conveni, es van acollir 5 famílies sirianes, això és, 23¹ persones, durant un període de 18 mesos, que podia ser ampliat fins a un màxim de 24 mesos en cas que fora necessari. Els municipis receptors han sigut Alaquàs, Almassora, Calp, Cocentaina i València. El programa buscava testar un model d'intervenció on la participació activa de la ciutadania, via grups de suport local, és clau per afavorir la integració de les persones beneficiàries i permetre'ls assolir una autonomia a diferents nivells: administratiu, educatiu, sanitari, d'habitatge, etcètera. De cara a l'avaluació del programa, cal tindre en compte que durant els primers mesos, el seu desenvolupament va coincidir amb el període de contingència de la pandèmia, cosa que va condicionar el primer acolliment. Aquest informe tracta d'avaluar com s'ha desenvolupat aquest model d'intervenció i aporta algunes recomanacions per a futures edicions del programa.

¹ Pocs mesos després d'arribar les famílies va nàixer una xiqueta a una de les llars, cosa que finalment eleva el nombre de participants a 24.

Agermanament Comunitari Valencià s'associa amb diferents programes d'atenció a les persones refugiades i, en particular, a les persones reassentades, com és el cas de les persones ateses. Aquestes persones són identificades per *ACNUR* en origen i se'ls proposa un reassentament en algun dels països que, prèviament, s'han compromés a acollir persones en protecció internacional, en cas que hi haja alguna circumstància que ho recomane (necessitat de protecció legal o física, supervivents de violència o tortura, necessitat mèdica, etcètera). Les 23 persones ateses en *Agermanament Comunitari Valencià*, formaven part del contingent de 1.200 persones reassentades que el govern espanyol es va comprometre a acollir en el *Programa Nacional de Reasentamiento* de 2018. *Agermanament Comunitari Valencià* no és l'únic programa de Patrocini Comunitari que s'ha implantat a l'Estat espanyol: anteriorment es va desenvolupar *Auzolana II* al País Basc; i posteriorment, la pròrroga d'*Auzolana II* i el programa *Somos*, a la Comunitat Foral de Navarra. Es tracta de famílies beneficiàries de protecció internacional, formades per un pare i una mare (entre els 21 i els 47 anys) i els seus fills i filles, majoritàriament menors d'edat (d'un mínim d'un any fins a 21 anys). Una de les famílies tenia 4 membres mentre que la resta estava composta de 5 membres. Cal afegir, a més, que bona part dels membres d'una de les unitats familiars havien passat la major part de la seua vida al Líban, amb la qual cosa no havien conegut una altra realitat que la de refugiats.

Pel que fa al voluntariat que ha col·laborat en el programa, es tracta de 45 persones, distribuïdes de manera diferent en les entitats participants, tot i que el nombre mitjà s'ha situat entre les 6 d'Almassora i les 12 d'Alaquàs. Gran part del voluntariat eren dones, i la seua tasca ha estat fonamentalment d'acompanyament en la vida quotidiana (com ara supermercats, administració o entitats bancàries), tot i que també s'han dedicat a qüestions com la gestió, l'acompanyament escolar, l'oci, la mediació cultural i les classes d'informàtica o de castellà. A banda, cada grup comptava amb un equip tècnic format per dues persones de les entitats participants, que coordinaven l'aplicació del programa. Cada equip rebia l'ajuda d'un intèrpret, que ha estat molt present, especialment, durant els primers mesos del desenvolupament del programa, per tal de facilitar la tasca d'acompanyament i intermediació.

El programa comptava amb un pressupost inicial de 900.000 euros dividit en tres exercicis, del qual s'ha executat un 64,90%, això és, 584.063,91 euros. Un càlcul

comparatiu amb el *Programa Nacional de Reasentamiento* situa la quantitat necessària per atendre aquestes famílies en, aproximadament, 653.760 euros, uns 69.696,09 euros més del pressupost executat en *Agermanament Comunitari Valencià*. En general, cap de les entitats participants ha superat el 80% de pressupost executat, i la que menys ho ha fet ha estat *Servicio Jesuïta a Migrantes España*, la qual ha emprat un 58,15% del pressupost. Val a dir que es tracta de l'única entitat que ha gestionat l'acolliment de dues famílies, amb la qual cosa han pogut estendre més l'ús dels recursos que han necessitat les famílies.

Metodologia d'avaluació

L'avaluació del programa s'ha centrat en els objectius generals que es marcava en un principi, que consten en el Conveni publicat al DOGV del 31 de març de 2021. També s'ha fixat en el procés d'integració vist des d'un punt de vista no assimilacionista, i els principals processos d'inserció que aquest implica, entre les quals hi ha l'ocupació, l'habitatge, l'educació i la salut, però també pels condicionants externs que cal tindre en compte, com ara els factors legals, socioeconòmics o socioculturals i idiomàtics. També s'ha valorat la capacitat de relacionar-se amb la societat d'acollida o amb algun dels grups que la formen, com ara les comunitats migrants pre-existents, la comunitat siriana o altres comunitats de llengua àrab als municipis on s'han inserit; finalment, també s'ha valorat el coneixement del territori de la societat d'acollida.

La metodologia que s'ha utilitzat per a l'avaluació comprén diferents tècniques, que s'han implantat de manera paral·lela per tal de tindre una imatge global de la iniciativa: d'una banda, l'anàlisi dels documents que ha generat el programa, com ara els informes trimestrals de les entitats o les partides pressupostàries executades. D'una altra banda, 47 entrevistes semidirigides tant a l'equip tècnic que ha participat en el programa (8 persones); societat civil i voluntariat (19 persones); com a famílies beneficiàries (21 persones). Aquestes entrevistes es van realitzar entre els mesos d'octubre i novembre de 2022, és a dir, una vegada el programa havia finalitzat. En el cas de les famílies beneficiàries es va comptar amb la participació d'una sociòloga capaç de desenvolupar les entrevistes en àrab clàssic, per tal de facilitar la comunicació. També s'han dut a terme dinàmiques grupals i participatives amb tots els agents implicats en el programa, en el marc d'una de les jornades de convivència que es van celebrar el mes de juny de 2022.

Fites aconseguides

Treball i Habitatge

Pel que fa a les famílies, val a dir que la major part ha aconseguit que un dels seus membres tinguera un treball remunerat. Només una família ha aconseguit tindre els dos membres adults ocupats. Quatre de les famílies vivien de lloguer en un habitatge normalitzat en el moment de la finalització del programa, mentre que una es trobava en un moment de transició, tot buscant un nou habitatge on instal·lar-se després d'abandonar la llar on se'ls havia acollit. Fins i tot una de les famílies s'havia plantejat la idea de comprar un habitatge al municipi d'acollida.

Formació/educació

Tots els adults han rebut classes de castellà, a més de formació ajustada al seu perfil i necessitats professionals, mentre que els menors s'han incorporat a les aules d'infantil, primària i ESO, i han accedit a una escolarització normalitzada tot i que s'han atès les seues necessitats d'adaptació per mitjà del desplegament dels recursos necessaris.

Salut

A més, totes les famílies s'han integrat en el sistema valencià de salut. Una gran majoria de les persones beneficiàries han rebut atenció odontològica, majoritàriament en clíniques privades.

Inserció social

Pel que fa a la seua inserció social, l'ajuda del voluntariat ha resultat fonamental per tal que les famílies en acolliment entengueren qüestions que poden resultar bàsiques: des de com funciona un banc, com pagar amb targeta, quins productes comprar a les tendes o quins compromisos comporta un contracte de treball. En relació amb l'economia, una tasca fonamental ha sigut transmetre els conceptes fonamentals de l'administració de finances dins la família, com ara el control de despeses, la necessitat d'estalviar o la importància de comparar preus.

Entrebancs i problemàtiques

No obstant, el programa també s'ha trobat amb entrebancs i problemàtiques. D'una banda, una de les famílies beneficiàries ha viscut un procés de separació per violència de gènere,

la qual cosa ha provocat un canvi de papers en la família, en què el fill major d'edat, s'ha vist obligat a assumir el paper de principal proveïdor d'ingressos, tot i que ha anat rebutjant les diferents ofertes de treball que se li han oferit.

Condicionants culturals

D'altra banda, els condicionants culturals i de gènere han dificultat la inserció laboral de les dones, que veuen que tant el *hijab* com el perfil d'algunes de les possibles ocupacions (maneig d'alcohol, de productes derivats del porc o horaris nocturns) els suposa una barrera vista *a priori* com a infranquejable.

Condicionants externs

Per un altre costat hi ha els condicionants externs, com ara els que planteja el propi municipi on s'han establert. En alguns casos, la mida dels municipis ha facilitat la inserció de les famílies, especialment en els xicotets o mitjans. En el cas de la família que s'ha establert a València, en canvi, això ha constituït un problema, donada la dificultat per establir una xarxa comunitària significativa en el seu entorn (veïnat, pares i mares d'alumnes, etcètera) i també a l'hora de trobar una solució habitacional assequible. En el cas de Calp, a més, hi ha la dificultat de trobar un arrendament en un entorn on el lloguer turístic en dificulta l'accés durant tres mesos i encareix la renda anual. Finalment, una dificultat afegida ha estat l'obtenció del carnet de conduir. Almenys un membre de cada família ha intentat treure's el carnet, però en dos anys només una de les cinc famílies ho ha aconseguit. Sense carnet és difícil trobar una feina en sectors en què els homes participants en el programa tenen experiència prèvia, com ara la construcció, les reformes o la fusteria. A més, en entorns urbans com el de Calp, les comunicacions deficientes han estat un problema afegit amb què s'ha trobat la família, per exemple, a l'hora d'arribar a l'hospital de referència, a Dénia.

En termes globals, però, es pot dir que l'avaluació general del programa és positiva.

Des del punt de vista administratiu, s'han complert els tres objectius que es plantejava inicialment:

- S'ha implantat el model de Patrocini Comunitari com a programa d'acolliment.
- S'ha pogut comprovar que és una iniciativa factible per a donar solució als compromisos en matèria de reassentament.

- S'ha pogut validar un vehicle mobilitzador de la societat civil en favor de la inclusió i el suport de les persones refugiades.

Des del punt de vista econòmic, ha suposat un desemborsament de recursos econòmics menor del que hauria suposat l'acollida d'aquestes famílies en el programa de reassentament estatal, en gran part per la tasca del voluntariat i pel control de despeses dut a terme per part de les entitats.

Des del punt de vista social, el programa ha facilitat que es teixiren llaços entre la població beneficiària i el voluntariat i les xarxes socials d'aquests, a més de brindar un mecanisme de suport informal però efectiu per a la vida quotidiana.

De cara a futures edicions del programa caldria tindre en compte algunes recomanacions sorgides del treball de camp i dels mecanismes participatius. En particular, caldria emprendre, entre altres, les següents accions en la mesura del possible:

- Preparar les famílies abans que tinga lloc el reassentament.
- Estudiar les característiques dels municipis on s'instal·laran les famílies beneficiàries per valorar-ne la seua idoneïtat.
- Facilitar que cada entitat pugui gestionar més d'una família.
- Ampliar la iniciativa a més nombre de famílies.
- Proporcionar formació específica, tant a voluntariat com a l'equip d'intèrprets, sobre la realitat de les famílies que atendran en la seua tasca de suport.
- Integrar l'ensenyament del valencià en el currículum.
- Incorporar especialistes en psicologia per a les famílies beneficiàries i també per als equips locals en cas que siga necessari.
- Involucrar activament a les administracions locals en la iniciativa.
- I incorporar en la mesura que siga possible a les famílies beneficiàries com a mentores de futures famílies en acolliment en el programa d'*Agermanament Comunitari Valencià*.